

**Biblioteca ASTRA,
Corpul B**

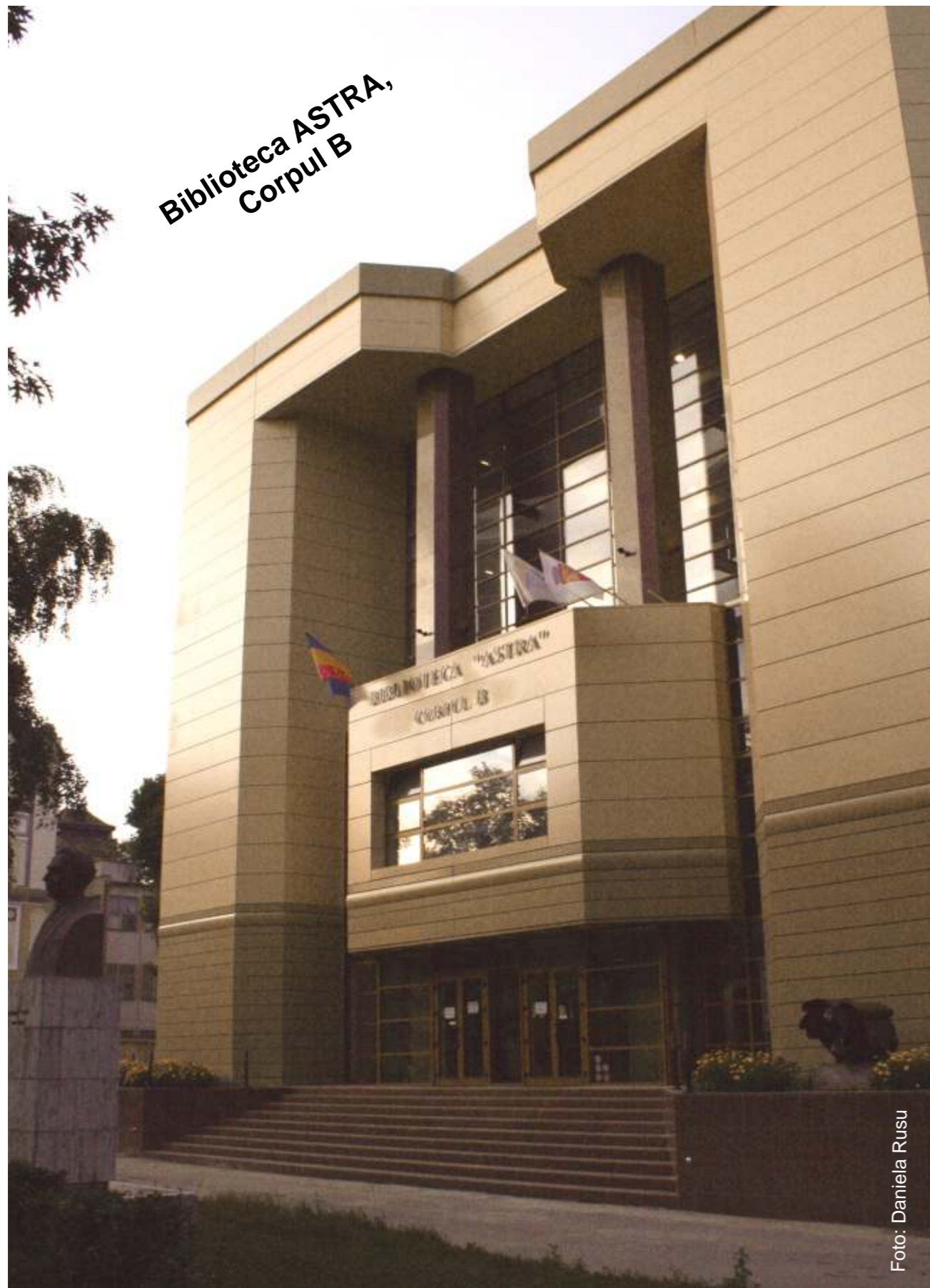
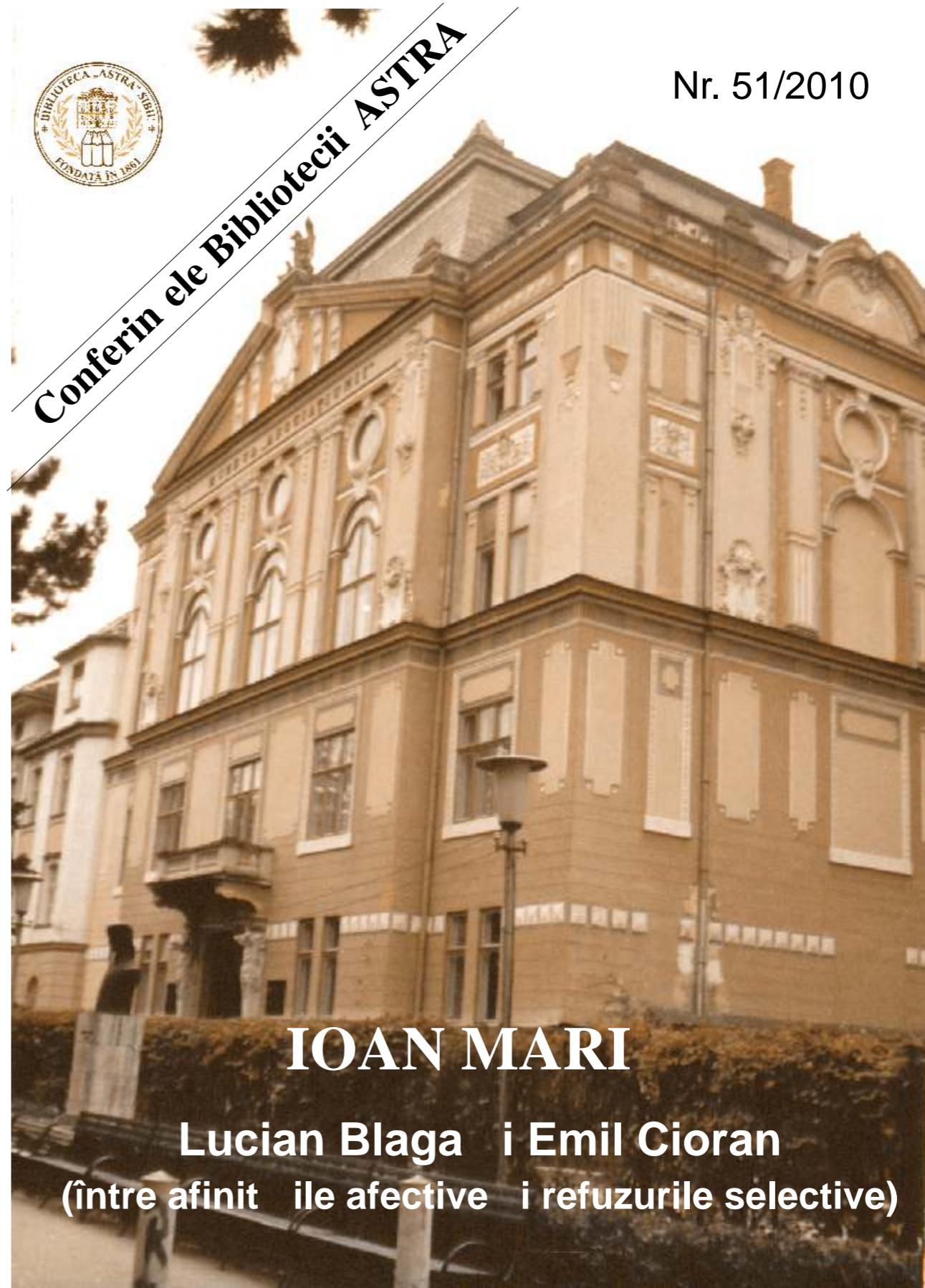

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 51/2010

IOAN MARI

**Lucian Blaga și Emil Cioran
(între afinitățile afective și refuzurile selective)**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințe restituite:

Ioan MARIȘ:

Lucian Blaga și Emil Cioran

(între afinitățile afective și refuzurile selective)

Coordonatorul colecției: Onuc **Nemeș-Vintilă**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Editor: Ioana **Butnaru**
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 15 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

CONSILIUL JUDEȚEAN SIBIU
BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. G. Barițiu, nr. 5-7, cod 550178
Sibiu, ROMÂNIA
Tel.: +40 269 210551, +40 369 561731, fax: +40 269 215775
Web: <http://www.bjastrasibiu.ro>, e-mail: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: 1843 - 4754

Curriculum vitae

Ioan Mariș s-a născut la 25 iulie 1941 în Cuhea (Maramureș). A absolvit Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în anul 1964.

Doctor în filologie (1997) cu teza *Expresionismul blagian în poezie și teatru*. A fost titularul disciplinelor *Teoria Literaturii și Estetica* din cadrul Facultății de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” Sibiu până în 2008 și Redactor I ½ la revista „Transilvania” în perioada 2000-2007.

Cărți publicate:

Prolegomene blagiene, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 1997.

Lucian Blaga. Clasicizarea expresionismului românesc, Editura Imago, Sibiu, 1998.

Lectura și cultura, Editura Saeculum, Sibiu, 1998.

Curs de Teoria literaturii, Editura Universității „Lucian Blaga” Sibiu, 2002.

Expresionismul blagian între tradiție și modernitate, Editura Imago, Sibiu, 2002.

Lectura și receptare, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2003.

Ochiul și cuvântul – Eseuri de artă plastică, Editura Limes, Cluj, 2009.

Despre cărțile autorului au scris Nicolae Balota: „Ioan Mariș este unul dintre cei mai de seamă exegeți actuali ai operei lui Lucian Blaga. Cele mai importante lucrări ale sale (volumele: *Prolegomene blagiene* – 1997; *Lucian Blaga. Clasicizarea expresionismului românesc* – 1998; *Expresionismul blagian între tradiție și modernitate* 2002, aduc nu numai noi lumini în interpretarea acestei opere,

ci contribuie esențial la situarea ei valorică în contextul literar al epocii” (citat din referatul de recomandare pentru primirea în Uniunea Scriitorilor).

Diana Câmpan: “*Clasicizarea expresionismului românesc* Sibiu, Ed. Imago, 1998, pornește de la generoasa premisă ca prin autorul *Nebănuitelor trepte* s-au produs mutații estetice care converg spre un expresionism autohton „de factură mitică și metafizică” apărut în Revista Steaua, august 1998.

Andra Bruciu: „Necesară și ilustrativă pentru tentativa de resuscitare a „dogmei” creatoare blagiene și de particularizare a expresionismului în spațiul modelator al simbolisticii mitice autohtone, lucrarea impresionează prin structura omogenă și calitatea analizei de text. Ea are șansa de a fi unul din studiile care au reușit să ne convingă că la niciun alt creator român istoria eului artistic nu este mai adânc ancorată în acele esențe universale (absolutul, cosmicul, ilimitatul), ce corespund, în dogma anonimatului metafizic, epistemei artei noului stil”. Apărut în Jurnalul Literar.

Au mai scris despre cărțile autorului Titu Popescu, Ion Ittu, Daniel Deleanu, Stelian Busuioc etc.

Comentariile la cele două cărți despre Lucian Blaga au apărut în revistele literare Jurnalul Literar, Steaua, Dialog (Copenhaga), Rostirea românească, Astra, Tribuna Sibiului etc.

Autorul a colaborat cu numeroase reviste de specialitate cum ar fi Astra, Vatra, Transilvania, Tribuna Sibiului etc.

Premii: premiul Uniunii Scriitorilor, Asociația Scriitorilor Brașov pe anul 2000; premiul pentru critică al revistei „Transilvania”, 2002; premiul special „Liviu Petrescu” al Societății Culturale „Lucian Blaga” Cluj 2004.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă</i> (nr. 1)
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești</i> (nr. 2)
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș</i> (nr. 3)
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate</i> (nr. 4)
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului</i> (nr. 5)
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931-</i> (nr. 6)
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>></i> (nr. 7)
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007	(nr. 8)
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere</i> (nr. 9)
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu</i> (nr. 10)
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii</i> (nr. 11)
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica</i> (nr. 12)
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel</i> (nr. 13)
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă</i> (nr. 14)
Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i> (nr. 15)
George Banu	<i>Actorul european</i> (nr. 16)
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i> (nr. 17)
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i> (nr. 18)
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i> (nr. 19)
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i> (nr. 20)
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i> (nr. 21)
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i> (nr. 22)
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i> (nr. 23)

Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i> (nr. 24)
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i> (nr. 25)
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i> (nr. 26)
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i> (nr. 27)
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i> (nr. 28)
Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i> (nr. 29)
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i> (nr. 30)
Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i> (nr. 31)
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i> (nr. 32)
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i> (nr. 33)
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i> (nr. 34)
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i> (nr. 35)
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i> (nr. 36)
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i> (nr. 37)
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri'a, nu are dreptu a se numerá intre poporale civilisate”</i> (nr. 38)
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i> (nr. 39)

- Vasile Ladislau Pop** *„Asociațiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”* (nr. 40)
- Iacob Bologa,
dr. D. P. Barcianu
Iacob Bologa** *Înființarea unei școli române de fete în Sibiu* (nr. 41)
- Iacob Bologa,
dr. D. P. Barcianu
Iacob Bologa** *Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va fericii pe poporul român* (nr. 42)
- Iacob Bologa,
dr. D. P. Barcianu
Iacob Bologa** *Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române* (nr. 43)
- Iacob Bologa** *Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă* (nr. 44)
- Iacob Bologa** *Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare* (nr. 45)
- George Barițiu** *Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889* (nr. 46)
- Antonie Plămădeală
Iacob Bologa** *Darul Asociațiunii către poporul român* (nr. 47)
- Ioan Mariș** *Acum toate școlile de toate categoriile, mici și mari, ne stau deschise și nouă, românilor* (nr. 48)
- Elena Macavei** *Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu* (nr. 49)
- Ioan Mariș** *Rolul Asociațiunii ASTRA în rolul emancipării femeii și educația copiilor* (nr. 50)
- Ioan Mariș** *Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective)* (nr. 51)

IOAN MARIȘ
n. 1941

Ioan MARIȘ

Lucian Blaga și Emil Cioran
(între afinitățile afective și refuzurile selective)

Alăturarea celor două spirite, atât de diferite la prima lectură, poate contraria cititorul instalat în comoditățile unei receptări a priori, standardizate de un anumit tip de grilă în exegeza textelor acestor „energii ardelene”. Ce i-ar putea apropia pe acești creatori tragici, instalați într-o utopie a negației (Cioran) cu gustul pentru vid, neant și utopie a istoriei, a mitului, coagulare a etnicului (Blaga)?

Așezarea lui Blaga și Cioran în filiația maestru – ucenic este valabilă, parțial, în primul rând pentru epoca scrierilor românești ale lui Emil Cioran; în timp atenuându-se admirația discipolului până la o negație (niciodată totală) a operei filosofice – „greoaie ca sistem”¹ (cunoscută fiind fobia lui Cioran față de orice filosofie încremenită în sistem), acesta din urmă rămânând însă un cititor fidel al poeziei poetului *Marii treceri*.

Traiectul spiritual de tinerețe al celor doi are multe asemănări. Ucenicia filosofică pe textele lui Bergson o face și Blaga și Cioran. În 1915, *Gazeta de Transilvania*, pe iunie 23-29 (6 numere), publică dizertația despre Henri Bergson ținută inițial în 1914 la Societatea de lectură „Andrei Șaguna” a studenților teologi din Sibiu. Dizertația va apare cu titlul *Ceva despre filosofia lui H. Bergson*.

8..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

În 1932 Emil Cioran își va trece examenul de licență cu teza *Intuiționismul bergsonian* cu mențiunea *magna cum laudae*. Patru ani mai târziu va adresa un memoriu Institutului francez din București, solicitând o bursă în vederea pregătirii unei teze în filosofie (având ca subiect tot filosofia lui Bergson; teză care nu va fi finalizată).

Un alt filosof cu care s-au întâlnit în tinerețe a fost Friedrich Nietzsche, pe care Blaga îl considera unul din catalizatorii „noului stil”, alături de Van Gogh și A. Strindberg.

Asemănările între tânărul Blaga și tânărul Cioran, pornind chiar de la autorii uceniciei lor filosofice, unde spiritul german predomină, îi fac pe amândoi să mediteze la o metafizică a neamului în care românii ieșiți din boicotul istoriei să intre în epica ei — să facă istorie. Necesitatea de a face istorie se va sublima într-o exasperare a eului creator, mergând spre o epică de idei în cazul lui Blaga și spre un colectivism național în cazul lui Cioran, ca întemeiere a metafizicii.

Exasperarea eului la Blaga se va traduce, în tinerețe, și printr-o nevoie imperativă de întoarcere la rădăcini, dincolo de latinitatea apolinică.

Postulatul etnicului din *Revolta fondului nostru nelatin* se regăsește și în publicistica de tinerețe a lui Cioran, care în perioada când era bursier Humboldt la Berlin audiază cursurile lui Ludwig Klages, cunoscut critic al civilizației ca expresie a spiritului ce se opune sufletului.

Cu câțiva ani înainte de manifestările publicistice ale lui Cioran din *Vremea*, *Glasul strămoșesc*, *Calendarul* etc. Blaga imagina o Europă creatoare a unei noi paradigme culturale, a unui nou stil care va impune o metafizică pentru care „încă o dată se cere

— anonim;

—dogmă;

- colectivism spiritual;
- artă abstractă;
- spiritualizare lăuntrică”.²

Europa deceniilor trei și patru nu se mai putea întoarce la „putrefactele altor vremi, ce nu-și redobândesc niciodată viața”.

Lucian Blaga va afirma că „metafizica și organizația socială ne-a rămas datoare”, și de aici dorința întemeierii unui proiect cultural în care România să se revele în lumina unui mesianism saturat în arhetipurile etnicului. În 1921, numărul 10 din *Gândirea* publică eseu controversat *Revolta fondului nostru nelatin* – un adevărat manifest al întemeierii unei culturi tragice românești, expresie a anonimatului ca substanță metafizică. Rădăcinile acestei metafizici românești ar avea germeni în chiotul tragic „barbar” trăirist care sparge cerul armonios și apolinic al romanității „[. . .] în spiritul românesc e *dominantă* latinitatea liniștită și prin excelență culturală. Avem însă și un bogat fond *slavo-trac*, exuberant și vital, care oricât ne-am împotrivi, se desprinde uneori din corola necunoscutului răsărind puternic în conștiință. Simetria și armonia latină ne e adeseori sfâțicată de furtuna care fulgeră molcom în adâncimile oarecum metafizice ale sufletului românesc. E o revoltă a fondului nostru nelatin [. . .]. Din partea noastră ne bucură când auzim câte un chiot ridicat din acel subconștient barbar care nu ne place deloc unora. Așa cum înțelegem noi – într-adevăr nu ne-ar strica puțină barbarie”³ Această „puțină barbarie”, în sensul de noua dogmă spirituală, va fi profetizată și de generația anilor '30, din care Cioran face parte.

România este imaginată de Blaga în destinul ei măreț, creatoare de metafizică în raza etnicului, precum și în mistica unui efort colectiv al națiunii, ce transcende o istorie frustrată, Cioran fiind atras în schimb, pasager, de mișcarea legionară, care propunea mistica „omului nou” – pe cale de a se

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

naște prin asumarea de către România a unei misiuni istorice, sacrificale, cu o dimensiune spirituală privită ca o nouă metafizică. Este epoca în care moralistul scrie și *Schimbarea la față a României*, unde atât în eclectismul opțiunilor, cât și în filogermanismul său apar și o serie de ecouri din *Revolta fondului nostru nelatin* (Cioran, în *Schimbarea la față a României* asumându-și neîmplinirea noastră în istorie și făcând elogiul vitalității, al accederii la ultimele consecințe ale afirmării eroice a unui popor – aceleași idei pe care Cioran le afirmase în publicistica sa de tinerețe). În eseu *Cultură și viață* respinge pitorescul și estetica vieții interioare: „Împotriva acestei pudori metafizice, care își află rădăcinile într-o obscură deficiență vitală trebuie să ne intensificăm noi ura, împotriva acesteia trebuie să izbucnim necruțător, într-o violență implacabilă. Trebuie să avem curajul ultimelor consecințe, chiar dacă acest curaj ne-ar duce dincolo de cultură”⁴.

Denunțarea credințelor tinereții (înțelese nu numai ca iluzii), scepticismul ca stare de spirit manifestată odată cu stabilirea în Franța, acestea se vor datora și regretului față de excesele angajării sale în retorica mesianismului profetizat de Nae Ionescu: „Pentru mine epoca în care scriam *Schimbarea [la față a României]* mi se pare incredibil de îndepărtată. Câteodată ajungă să mă întreb dacă am scris chiar eu acele divagații care se tot citează. În orice caz mai bine m-aș fi plimbat pe sub Arini . . . Entuziasmul este o formă de delir. Noi am suferit de boala asta și nimeni nu vrea să creadă că ne-am vindecat”⁵.

„Infernul eului” din *Pe culmile disperării* și „infernul etniei” din *Schimbarea la față a României* sunt cele două mari dimensiuni ale scrisului său românesc. Infernul etniei, meditația aceasta asupra istoriei neamului îl va duce la concluzia existenței noastre în zodia nenorocului – temă de meditație

la marii noștri creatori — de la cronicari până la Eminescu și Goga, care însă se regăsește și la Blaga și Cioran.

Personalități puternice, *energii ardelene* Blaga și Cioran trăiesc cu intensitatea vecină extazului istoria neamului „citită” în cheia fatalismului. Amândoi au pășit pragul de lume, „poteca patimii”, în spațiul auroral al satului mitizat la Blaga un sat anistoric, centru al lumii (nu mai puțin mitic la Cioran). Comuniunea cu strămoșii, ca transcendență a individualului într-o criză a identității, mai puțin istorică și mai mult ontologică, este consubstanțială celor două personalități. „O mulțime de strămoși se tânguie în sângele meu” (*Silogismele amărăciunii*). Tânguirea strămoșilor ia la Blaga proporțiile unei metafizici a neamului, metafizică pusă sub semnul lui „n-a fost să fie”.

Nenorocul a pândit istoria noastră în momentele ce puteau fi decisive pentru mult visata de Blaga metafizică românească: „istoria noastră n-a avut norocul, nu să se facă în pace, căci istoria nu se face în pace, dar norocul să fie scutită de evenimente debordante”. Când românii erau pregătiți pentru o primă mare sinteză în matricea stilistică proprie, o sinteză culturală și politică, apare „lipsa de noimă” a istoriei ce poartă numele expansiunea otomană. „Ștefan cel Mare a fost prin chemare pe drumul unui cosmos românesc . . . Câte posibilități nu s-au stins de o dată cu domnia lui Ștefan, sub care răsăritul și apusul se întâlnesc într-o alvie atât de puternică unei noi viziuni arhitecturale și metafizice”⁶.

Și Cioran visa o Românie crescută în hotarele ei geo-etnice care să transeandă mediocritatea unei țări „de șmecheri și de sceptici resemnați”. Ieșirea din zona nenorocului i se pare a o oferi infiltrarea unui spirit spartan a unui mesianism postulat de harisma Căpitanului, „o promisiune de transfigurare a României”⁷.

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

De la nenorocul „experimentat” pe un segment al istoriei, familia („în familia noastră nenorocul nu-i o vorbă goală, ci e lucrul cel mai cumplit cu putință”), Cioran va trece la decelarea lui ca fatalitate, ca blestem la neamului. Nenorocul înseamnă — într-un sens restrâns, cotidian — și ghinion, dar el trebuie raportat la neîmplinirea în sens metafizic, la un neajuns ca fatalitate a neamului: „Născut din neam fără noroc, la ce-ai osândi ursita mârșavă și-ai îndulci prin lămuriri haina hărăzire? [...] robia nativă a stins suflarea slavei într-un neam încercat de osânde”⁸.

Soarta gârbovă a românului, destinul acestuia de Iov, îl umple de toată tristețea neamului de nevoiași — neam „nețârmurit în noroc, creat spre a mări tristețea celor născuți triști”. Țara, va spune Cioran, nu ne-o îndrăgim decât ca sursă de mângâiere. Nesoarta valaha acuză nu numai istoria „putredă” de slava stătătoare a răsăritului. Această nesoartă capătă dimensiuni ontologice, iar românul e un Iov. „Nenorocul valah simțit în vine face cât boala lui Pascal — și până-n gât fiind în el, ești Iov automat. Ce nevoie ai de lepră când soarta te-a plămădit și treaz și valah? O dramă de două ori n-are deznodământ, acțiunea fiind funebră de la temelie”⁹.

Țara ca sursă de mângâiere, o meditație apropiată de-a lui Cioran, o găsim și la Blaga, care teoretizând matricea noastră culturală, spațiul mioritic, avea presimțirea unei eshatologii valahe: „Dar gândindu-mă altfel la această mistică baladă, parcă-mi vine să cred, din punct de vedere istoric, că este o profeție o metaforă de eshatologie valahă — se prezicea în ea moartea satului românesc”.

Boicotul istoriei postulat de Blaga, fenomen înțeles de filosoful culturii ca o retragere a românului în organic, pentru a-și păstra ființa, este un mod de a face „istorie” la marginea apelor gălgâitoare ale istoriei. Refuzul epicului istoric, retragerea românului nu atât în peisaj, cât în duhul său interior,

salvându-se în viață de tip organic, „minor”, îi va crea lui Cioran o stare de nemulțumire — reproșându-le românilor că nu au făcut istorie mulțumindu-se să-și contemple fatalismul și să-l accepte ca pe un dat ineluctabil. Celor opriți pe margini de Dunăre și în umbre de Carpați, trăind epifanic destinul în nenorocul său, Cioran le reproșează fatalismul mioritic, „oboseala sângelui”, așezarea și cumiștenia devenite o *Weltanschauung*.

În virtutea respingerii fatalismului mioritic, Cioran face o obsesie de pasiune disperată, agresivă care se numea „Țara mea! Voiam cu orice preț să mă agăț de ea — și nu aveam de ce să mă agăț [...] ura mea iubitoare și delirantă era, așa-zicând, lipsită de obiect; țara mea se transforma în pulbere întâlnindu-mi privirea”. Cioran voia ca țara sa să fie puternică, să își manifeste agresiv voința de afirmare și să își clădească un destin ieșit din comun. El refuza litania paseist-elegiacă a unui trecut de servitute și resemnare: „Am ajuns atunci să înțeleg că țara mea nu *rezistă* în fața orgoliului meu că, oricum, confruntată cu exigențele mele, ea se dovedea neînsemnată. Oare nu atunci am ajuns să scriu că aș fi vrut să se întâlnească în ea destinul Franței și populația Chinei?”. Pentru generația '30 țara nu avea realitate decât pentru disperarea acestor tineri. De aici aderența lui Cioran la mișcarea care voia să schimbe și să reformeze totul din temelii — „până și trecutul”.

Eșecul istoriei ca destin al neamului ei era întrupat în această generație într-o formă ideală, iar destinul ei era „tocmai de a da acestui eșec intensitatea și ținuta pe care el nu le avea. În fond făcusem o pasiune pentru un dublu eșec. Aveam totuși nevoie de dram de convulsie. *Mișcarea* aceasta mi-l dădea. Cel care între douăzeci și treizeci de ani nu subscrie la fanatism, la furie și demență e un imbecil. Nu ești liberal decât din oboseală, *democrat* din rațiune”¹⁰.

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Cioran, ca și Blaga își iubea țara în exces, dorind-o integrată într-o mare istorie. „A face istorie era cuvântul care ne revenea fără încetare pe buze, era cuvântul nostru de ordine”.

Ideile din *Schimbarea la față a României* reverberează înspre ideatica din *Revolta fondului nostru nelatin*, cu specificarea că sunt mult mai radicale. Registrul în exces al negației poate fi luat aici, cum însuși Cioran o spune, ca „o iubire răsturnată, o idolatrie pe dos”. Negativismul lui Cioran, inclusiv în cea ce privește aderarea prin „non-aderență” la țară, se manifestă ca o iubire totală, răsturnată, a unui eu care-și asumă istoria etniei sale în eșecul și neîmplinirile ei.

Tensiunea dramatică a culturii unui popor mic este prilej de meditație pentru Blaga și Cioran. Amândoi gândeau la un nou destin al Europei și în speță al României.

Între Cioran și Blaga au existat afinități care nu s-au rezumat doar la ecuația maestru-ucenic. Afinitățile au fost mult mai adânci, complexe, având la temelia lor o structură arhetipală etnică a românului din Transilvania, mai aplicat înspre sine, într-o regăsire cu ceilalți. Într-un muzeu de etnie cum era Transilvania pe la începutul anilor '20 cărturarul român ardelean trăiește în spațiul unor culturi variate (mai ales al culturii germane, o cultură catalitică neexclusivistă care te adâncește mai mult în cultura proprie). Tinerețea lui Cioran va fi marcată de cultura germană (germana fiind pentru el o a doua limbă, înainte de a se exila în verbul francez), iar admirația pentru Blaga pornește și din ideea că filosoful culturii era bine introdus în cultura germană.

Printre admiratorii lui Blaga, Cioran face figură aparte. Într-un număr din *Gândirea* pe anul 1934, autorul *Schimbării la față* publica un eseu intitulat *Stilul interior al lui Blaga*. Glosele făcute de către Cioran în marginea operei lui Blaga au relevanța permanențelor. Stilul interior al lui Blaga, cu seninătatea

„în clar-obscur”, ca înțelegere a comuniunii om-operă crescută în raza misterului, e citit în toate componentele creației. Blaga este primul mare creator român din Ardeal care transcende pragmatismul metodic și mesianic al ardeleanului dinainte de 1918 — lucru remarcat și de Cioran: „Lucian Blaga este întâiul ardelean care și-a pus și alte probleme în afara domeniului practic. Până la el toți au fost luptători . . . Lucian Blaga este cea mai complexă personalitate din România, deoarece s-a ridicat la același nivel pe toate planurile în care s-a realizat”¹¹.

Dacă la Eminescu vibrează elementul slav din sufletul moldovenesc, la Blaga, spune Cioran, „a izbucnit nu mai puțin ce e german în psihologia Ardealului. Ne gândim nu atât la o afinitate de sânge, cât la acel imponderabil care determină o conștiință și gravitează înspre esența unui neam sau a unei rase”. În opera lui Blaga, Cioran parcă rătăcește în spațiul gotic al culturii Transilvaniei, cuprins de o melancolie atemporală a peregrinilor cavaleri teutoni: „Cine nu s-a simțit la lectura operei lui Blaga, rătăcitor prin nu știu ce oraș german, în nopți senine cu stele reci și imobile, cine nu s-a adunat în sine pe străzi înguste intemporale, într-o melancolie stăpânită și într-o reverie concentrată, acela n-are schema și substructura necesare unei înțelegeri mai adânci. *Iubesc la Lucian Blaga contactul viu cu realități moarte*”¹².

Cioran vorbește de un extaz al sufletelor muzicale, specific și lui Blaga, deși începuturile poetice ale acestuia „convertesc muzicalul în plastic”, încât tot ce e curgere, „pornire spre destrămare și ispitire de abis”, capătă formă. „Muzicalul din noi este marea noastră tentație, căci muzica ne face ireponsabili (de aici esența demonică)”. Blaga în concepția lui Cioran, n-ar fi ajuns la extazul pur al sufletelor muzicale, ci numai „la o extazie intelectuală”, de unde un raționalism deductiv în apropierea misterului. Elementele constitutive ale sistemului filosofic blagian ar priva acest sistem de elanul

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

dionisiac, muzical. Ceea ce-i refuză Cioran filosofului Blaga (accederea sa la metafizica suferinței, care ar fi putut duce la „mistica pură” îi concede poetului care are experiența intimă a misterului ce veștejește intelectul.

Vitalismul ca postulare a iraționalului, revolta fondului nelatin, mistica elementelor, solidaritatea cu formele originare ale vieții, sunt câteva componente ale stilului blagian ce se vor regăsi în publicistica de tinerețe a lui Cioran. Eseul consacrat lui Blaga se încheie în nota afirmativă a poeticii misterului: „Încă o dată văd în anarhia clar-obscurului o înseninare între lumini și umbre și o conștiință trăind sub liniște teama, sub formă nesfârșirea și sub claritate misterul.

Ostracizat după 1948, scos de la Universitate, Blaga va consimți să se înscrie și el în campania de denigrare a lui Cioran – campanie orchestrată de culturnicii vremii. Astfel în 1959, la cererea *Tribunei* din Cluj, scrie articolul *Farsa originalității*, nepublicat de revista respectivă, dar publicat la *Contemporanul* în noiembrie 1962 – după manuscrisul din arhiva Blaga – și reprodus apoi în volumul *Izvoade*. Articolul este un atac îndreptat la adresa scrierilor lui Cioran puse încă din titlu sub semnul „farsei originalității”, a plagiatului, „amnezia ghilimelelor”. Ideile originale ale lui Cioran sunt luate – afirmă Blaga – din Nietzsche, Klages Spengler, Keiserling, pe care evită să-i citeze. Cioran este un autor de glose, un fel de „joc secund” care nu accede „în pragul rădăcinilor” – strălucind însă prin „talentul publicistic”. Blaga exersează și în acest articol stilul său de pamfletar, cunoscut încă din perioada redactării revistei *Saeculum*, stil ce ricanează la un cărturar cu formație germanică precum aceea a sa. Autorul *Spațiului mioritic* este contrariat de referirile lui Cioran la etnia sa, la maniera de a-și asuma țara ca neîmplinire într-un delir al excesului și lucidității „din nevoia de deznădejde pe care ne-o trece și nouă”.

Reacția lui Cioran la textul despre el, publicat de Dorli Blaga în volum, este sobră, deși o undă de regret, legată de faptul că trebuie să se despartă de cărturarul respectat al tinereții sale, există în rândurile scrisorii adresate lui Arșavir Acterian: „Nu-i nevoie să-mi trimiți textul lui Blaga despre mine. L-am citit și nu mă onorează nici pe mine, nici pe el. Bietul de el! Mă bucur că mi-a dat prilejul să mă descotorosesc de respectul pe care mi-l inspiraseră cărțile lui, substanțiale dar plicticoase”.

Aceluiași corespondent din țară îi scrie în 23 iunie '75, în finalul unei epistole: „Am citit în dimineața asta cu oarecare emoție câteva poezii de Blaga. Aveam un dinte împotriva lui din motive meschine. Trebuie să recunosc că era cineva”.

Cioran, marele exilat în verb, va boicota viața. La el „căderea în timp”, istoria, fructul păcatului original, este „căderea din timp”. El nu s-a lăsat trăit (cum bine știm, în toate regimurile totalitate, și nu numai în acestea, omul lăsându-se trăit), ci a trăit cu feroare agonia ființei.

Proiecția timpului istoric al României într-un absolut metafizic ar fi trebuit să convertească, după Cioran, fatalismul etosului nostru într-un destin deopotrivă eroic și tragic. Blaga visa și el o mare cultură tragică românească, o sinteză în matricea noastră culturală a valorilor greco-orientale și occidentale.

Firi daimonice, Blaga și Cioran trăiesc criza eului raportat la timp, la istorie; Blaga, după explozia nietzscheană în „lectura” chiotului dionisiac, urmată de tristețea metafizică ajungând la seninătatea apolinică, iar Cioran, îndurerat de destinul nostru valah (complexul valah există ca o obsesie atât la Blaga, cât și la Cioran), ajungând în ultimii ani ai vieții să-și regăsească „casa ființei”, limba, după ce și-a luat revanșa celui venit dintr-o cultură mică.

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Blaga, după Eminescu, este creatorul care a atenuat criza noastră de creștere, inadecvarea formelor la fond, printr-o sincronizare cu valorile noastre perene, cu arhetipurile pe care le sculpta Brâncuși.

Prin vitraliul ardelenismului, imaginea celor două spirite la prima vedere atât de diferite se nuanțează prin voința de stil, de creație, dimensionată într-o onto-metafizică tragică.

NOTE

1. Emil Cioran, *Despre neajunsul de a te fi născut*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 126.
2. Lucian Blaga, *Zări și etape*, text îngrijit și bibliografie de Dorli Blaga, E. P. L., București, 1968, p. 77.
3. Lucian Blaga, *Revolta fondului nostru nelatin*, în *Gândirea*, nr.10 din 1921.
4. Apud Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului*, Ed. Viitorul românesc, București, 1995.
5. Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*, Ed. Humanitas, 1995.
6. Lucian Blaga, *Stratul mumelor*, în vol. *Izvoade*, Ed. Minerva, Buc., p. 203-206.
7. Vezi conferința de radio din 27 noiembrie 1940, publicată în *Glasul strămoșesc*, 25 decembrie 1940.
8. Emil Cioran, *Îndreptar pătimăș*, Ed. Humanitas, 1992, p. 50-51.
9. *Ibidem*, p. 65.
10. Emil Cioran, *Țara mea – Mon pays*, Ed. Humanitas, București, 1996, p. 18-19.
11. Vezi *Gândirea*, an XIII, nr. 8, decembrie 1934.
12. *Ibidem*.